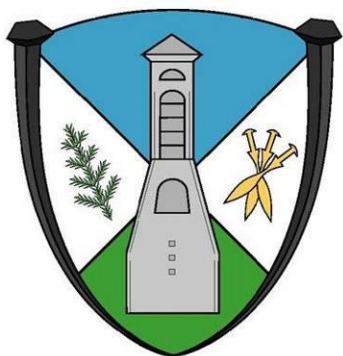

JAVNI ZAVOD
RATITOVEC
ŽELEZNIKI

STRATEGIJA RAZVOJA KULTURE OBČINE ŽELEZNIKI ZA OBDOBJE 2023 – 2032

(sprejeta na __. seji občinskega sveta Občine Železniki, datum)

Železniki, 2022

Kazalo

1.	IZHODIŠČA STRATEGIJE RAZVOJA KULTURE OBČINE ŽELEZNIKI.....	5
2.	ANALIZA STANJA – KULTURNA DEJAVNOST V OBČINI ŽELEZNIKI.....	6
2.1	Institucije na področju kulture v občini Železniki.....	6
	• Javni zavod Ratitovec	6
2.2	Institucije na področju kulture s sedežem izven občine Železniki	7
	• Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka	7
	• Glasbena šola Škofja Loka.....	8
	• Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD), izpostava v Škofji Loki	8
2.3	Področja kulture.....	8
	• Glasbena dejavnost	10
	• Folklorna dejavnost.....	11
	• Plesna dejavnost.....	12
	• Gledališka in lutkovna dejavnost	12
	• Varstvo kulturne dediščine.....	13
	• Književna dejavnost.....	14
	• Likovna dejavnost.....	14
2.4	Kulturna dediščina	15
2.4.1	Nesnovna kulturna dediščina	16

• Klekljanje	16
• Čipkarska šola Železniki	17
• Dražgoški kruhek	18
• Trenje lanu, izdelava platna	19
• Železarstvo in z železarstvom povezane obrti	19
2.4.2 Snovna kulturna dediščina	20
• Kulturna krajina	20
• Staro jedro Železnikov – urbanistični in kulturni spomenik – EŠD 895	21
• Posamični spomeniki in enote dediščine	21
• Muzej Železniki	22
• Groharjeva hiša v Sorici	23
• Etnografski muzej Davča	23
• Dom Cankarjevega bataljona v Dražgošah	23
• Gasilska zbirka v Selcih	23
2.5 Prireditve in izvajalci	24
2.5.1 Prireditve	24
2.5.2 Organizatorji in izvajalci	30
2.6 Oglaševanje dogodkov preko medijev:	31
3. INFRASTRUKTURA NA PODROČJU KULTURE	31
3.1 Javna infrastruktura na področju kulture	31
3.2 Ostali objekti kot prostori kulturne dejavnosti	32

4.	ANALIZA PREDNOSTI, SLABOSTI, PRILOŽNOSTI, NEVARNOSTI.....	34
4.1	Prednosti	34
4.2	Slabosti	34
4.3	Priložnosti.....	34
4.4	Nevarnosti.....	35
5.	STRATEGIJA RAZVOJA KULTURE OBČINE ŽELEZNIKI.....	36
5.1	Cilji občine Železniki na področju kulture	36
5.1.1	Selška dolina kot pomembno kulturno središče	37
5.1.2	Selška dolina kot prostor bogate kulturne dediščine	42
6.	ČLANI DELOVNE SKUPINE ZA PRIPRAVO STRATEGIJE RAZVOJA KULTURE OBČINE ŽELEZNIKI	49

1. IZHODIŠČA STRATEGIJE RAZVOJA KULTURE OBČINE ŽELEZNIKI

Strategija razvoja kulture občine Železniki za obdobje 2022 – 2032 (v nadaljevanju: strategija) je temeljni strateški dokument razvojnega načrtovanja kulturnih dejavnosti lokalne skupnosti, ki postavlja cilje in prioritete kulturne politike. Je dolgoročni program usmeritev za kulturne dejavnosti v občini Železniki, pripravljen za obdobje 2022 – 2032.

Namen strategije je spodbujati ustvarjalnost, raznolikost kulturne ponudbe, določiti temeljne usmeritve, strateške cilje in prioritete na področju kulture in opredeliti konkretne ukrepe za doseg te ciljev.

Za pripravo strategije je občinska uprava Občine Železniki pooblastila Javni zavod Ratitovec (JZR), da prevzame pripravo strategije za naslednje obdobje. Direktor JZR Gregor Habjan je k sodelovanju povabil predstavnike zainteresirane strokovne javnosti in civilne družbe, ki so pomembno vpeti v kulturno dogajanje v občini Železniki. Oblikovala se je skupina, ki je na štirih delovnih srečanjih od marca 2022 do avgusta 2022 sooblikovala vsebino strategije.

V začetni fazi priprave strategije so se člani skupine seznanili s Strategijo razvoja kulture občine Železniki za obdobje 2013 – 2017, pregledali cilje in realizacijo le-teh. Skupina se je opirala na strateški dokument, ki je bil v času delovnih srečanj skupine sprva še v pripravi, sprejet pa na 23. redni seji občinskega sveta Občine Železniki dne 21. 4. 2022 – Strategijo razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028. Skupina se je opirala na poglavja, kjer je govora o področju kulture. Cilje iz te strategije je vključila v pričujoči dokument. Izhajajoč iz teh dokumentov in na podlagi natančne analize stanja na področju kulture ter analize prednosti, slabosti, izzivov in nevarnosti so člani na delovnih srečanjih oblikovali nove smernice in cilje lokalne kulturne politike.

2. ANALIZA STANJA – KULTURNA DEJAVNOST V OBČINI ŽELEZNIKI

2.1 Institucije na področju kulture v občini Železniki

- **Javni zavod Ratitovec**

Na podlagi 3. člena Zakona o zavodih (Ur.l.RS, št. 12/91, 8/96, 36/00 – ZPDZC in 127/06 – ZJZP), 44. člena Zakona o športu (Ur.l.RS, št. 29/17, 21/18 – ZNOrg, 82/20 in 3/22 – ZDeb), 26. člena Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Ur.l.RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16, 61/17, 21/18 – ZNOrg in 3/22 – ZDeb), 15. člena Zakona o spodbujanju razvoja turizma (Ur.l.RS, št. 13/18) in 16. člena Statuta Občine Železniki (Ur.l.RS, št. 88/15 in 68/19) je občinski svet občine Železniki na 21. redni seji dne 26. 12. 2021 sprejel Odlok o ustanovitvi javnega zavoda Javni zavod Ratitovec. Občina Železniki je ustanovila Javni zavod Ratitovec za izvajanje dejavnosti, ki so v javnem interesu na področju športa, kulture, turizma in mladinskih dejavnosti. Na področju kulture se delovanje Javnega zavoda Ratitovec nanaša predvsem na delovanje Muzeja Železniki v Plavčevi hiši, Na plavžu 58. V okviru Javnega zavoda Ratitovec na področju kulture deluje strokovni svet za kulturo.

Foto: Muzej Železniki; foto: Katja Mohorič Bonča

2.2 Institucije na področju kulture s sedežem izven občine Železniki

- **Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka**

Leta 1974 je bilo odprto izposojevališče v kulturnem domu na Trnju v Železnikih. Prostori so kmalu postali pretesni, zato se je po enajstih letih knjižnica preselila v prostore združenega doma na Češnjici. Obisk, izposoja in knjižnični fond se je povečeval in leta 1992 se je ponudila možnost selitve v večje prostore. Konec leta se je knjižnica selila na novo lokacijo v prvem nadstropju združenega doma, kjer je še danes. Poleti 2009 je knjižnica pridobila še manjši prostor, ki je bil preurejen za mlade bralce.

Zaradi večjih možnosti za nadaljnji razvoj dejavnosti je knjižnica s pomočjo Občine Železniki in Kmetijsko-gozdarske zadruga Škofja Loka leta 2013 pridobila prostor čitalnice, ki ga lahko uporablja tudi kot prireditveni prostor in galerijo. Tu se predstavljajo različni ustvarjalci s področja umetnosti. Hkrati je bila ob širitvi povečana tudi izposojevalnica.

Obiskovalci oziroma člani knjižnice si lahko izposojajo knjige, AV gradivo in revije. V knjižnici je tudi domoznanska zbirka, kjer je zbrano gradivo o Selški dolini in njenih prebivalcih. Zbirka zajema tudi dela, katerih avtorji izhajajo iz Seške doline. V knjižnici potekajo dejavnosti za otroke in odrasle: ustvarjalne delavnice, ure pravljič, potopisna predavanja, predstavitve knjig, tečaji. Za uporabnike sta na voljo dva računalnika z dostopom do interneta, v čitalnici pa si lahko preberejo najnovejše revije in pregledajo čitalniško gradivo, ki ni za izposajo. S svojim delom in dejavnostmi knjižnica bogati kulturno dogajanje v občini Železniki. Svoj prostor (čitalnico) nudi v uporabo tudi drugim neprofitnim organizacijam in društvom.

Foto: Krajevna knjižnica Železniki, Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka;

foto: <https://www.knjiznica-skofjaloka.si/krajevna-knjiznica-zelezniki/>, 1. 6. 2022

- **Glasbena šola Škofja Loka**

Glasbeno šolo Škofja Loka je ustanovil Mestni ljudski odbor Škofja Loka z odločbo o ustanovitvi glasbene šole z dne 1. septembra 1949. Takrat je šola pričela z delom. Na podlagi Zakona o zavodih, Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ter statutom občin Škofja Loka, Gorenja vas – Poljane, Železniki in Žiri so občinski sveti občin Škofja Loka, Gorenja vas – Poljane, Železniki in Žiri v letih 1997 in 1998 sprejeli Odlok o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda – Glasbena šola Škofja Loka. Ta med drugim določa, da Glasbena šola Škofja Loka s svojo dejavnostjo zadovoljuje potrebe po osnovnem glasbenem izobraževanju na območju navedenih občin in da ima dislocirane oddelke v občinah Gorenja vas – Poljane, Železniki in Žiri. V Železnikih pouk izvajajo v prostorih Osnovne šole Železniki in v prostorih Javnega zavoda Ratitovec.

Učenci Glasbene šole Škofja Loka z glasbenimi in plesnimi nastopi bogatijo različne prireditve v lokalni skupnosti.

- **Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD), izpostava v Škofji Loki**

Ustanoviteljica JSKD je Republika Slovenija. Osnovna dejavnost izpostave sklada je soustvarjanje ljubiteljske kulturne dejavnosti, nudenje strokovne in organizacijske pomoči društvom in skupinam na področjih: glasba (zborovstvo, instrumentalna), gledališče in lutke, folklorni programi, etno programi, likovni programi (kiparstvo, slikarstvo, keramika, fotografija), film in video, sodobni ples, literatura, založništvo. Območna izpostava Škofja Loka s svojim delovanjem geografsko pokriva mesto Škofja Loka z zaledjem ter obe dolini: Selško in Poljansko; upravno-politično pa škofjeloška izpostava deluje v štirih občinah: Škofja Loka, Železniki, Gorenja vas – Poljane in Žiri.

2.3 Področja kulture

Veliko občanov v občini Železniki je vključenih v različne društvene dejavnosti v lokalnem okolju. V občini deluje 73 društev, od tega 18 na področju kulture.

Ljubiteljska kulturna dejavnost ima v občini Železniki dolgo tradicijo. Obseg kulturnega dogajanja v občini je odvisen od pretežno ljubiteljskih ustvarjalcev v društvih. Z dejavnostjo

pokrivajo glasbeno, folklorno, plesno, gledališko, literarno, likovno, lutkovno dejavnost in dejavnost varstva kulturne dediščine.

V občini Železniki delujejo tudi profesionalni izvajalci (glasbeniki, slikarji, fotografi, ilustratorji, snemalci, pesniki ...) in delavci v podporni dejavnosti (scenski delavci, ozvočevalci, lučkarji).

Strategija razvoja kulture občine Železniki kulturnikom definira in pripravi spodbudno okolje in infrastrukturo ter nudi prostor za njihovo dejavnost s čimer se dviguje nivo kulture v naši občini.

Kulturna društva, ki imajo sedež na območju občine Železniki

Zap. št.	naziv	Naslov
1.	Kulturno društvo Rov Železniki	Na Kresu 34, Železniki
2.	Kulturno športno društvo Martinj Vrh	Martinj Vrh 21, Železniki
3.	Kulturno društvo Scena Železniki	Trnje 39, Železniki
4.	Mažoretno društvo Železniki	Češnjica 54, Železniki
5.	Glasbeno društvo Harmonija	Log 64, Železniki
6.	Društvo kulturni center Bajta	Trnje 2, Železniki
7.	Kulturno umetniško društvo France Koblar Železniki	Trnje 39, Železniki
8.	Kulturno društvo dr. Janez Ev. Krek Selca	Selca 88, Selca
9.	Prosvetno društvo Ivan Grohar Sorica	Spodnja Sorica 18, Sorica
10.	Godbeno društvo pihalni orkester Alples Železniki	Češnjica 54, Železniki
11.	Kulturno in turistično društvo Zali Log	Zali Log 12a, Železniki
12.	Umetniško društvo Groharjeva hiša	Spodnja Sorica 18, Sorica
13.	Društvo harmonikarski orkester Železniki	Dolenja vas 59, Selca
14.	Kulturno in glasbeno društvo Kvartet za 5	Dražgoše 11, Železniki
15.	Muzejsko društvo Železniki	Na plavžu 58, Železniki
16.	Kulturno turistično društvo Dražgoše	Dražgoše 35, Železniki
17.	Športno, kulturno, turistično društvo Podlonk	Podlonk 11, Železniki
18.	Športno kulturno turistično društvo Lajše	Lajše 3, Selca

- **Glasbena dejavnost**

Glasbena dejavnost je zelo množična ljubiteljska dejavnost v občini Železniki. V občini Železniki delujejo številni pevski zbori in vokalne skupine: Francetovi orgličarji (KUD France Koblar Železniki), mešani pevski zbor Župnije Železniki (KD Scena Železniki), mladinski pevski zbor Minuta čez in otroški pevski zbor župnije Selca (KD dr. Janez Ev. Krek Selca), otroški mladinski pevski zbor Davča, zbor društva upokojencev (Društvo upokojencev za Selško dolino Železniki).

Foto: Božični koncert mladinskega pevskega zbora Minuta čez, 2021; foto: arhiv KD dr. Janez Evangelist Krek Selca.

Dejavnost pevskih skupin pomembno sooblikuje kulturno ponudbo lokalne skupnosti.

Na področju instrumentalne glasbe v občini Železniki delujejo: pihalni orkester Alples (Godbeno društvo pihalni orkester Alples Železniki), tolkalna skupina Orfej (Prosvetno društvo Ivan Grohar Sorica), skupina rogistov (Lovska družina Selca).

Pihalni orkester Alples ima v občini Železniki dolgo tradicijo. Nastopi Pihalnega orkestra Alples, ki so protokolarnega pomena za Občino Železniki, so: budnica za 1. maj, nastop na proslavi ob dnevu državnosti, nastop na slavnostni seji ob občinskem prazniku, nastop v okviru Čipkarskih dni in na Dnevu teric v Davči, nekateri nastopi pa so tradicionalni: koncert za osnovnošolce, božično-novoletni koncert.

V okviru Lovske družine Selca deluje skupina rogistov, ki sodeluje na različnih kulturnih dogodkih v občini Železniki.

Na glasbenem področju deluje tudi Glasbeno društvo Harmonija, ki skrbi za osnovno glasbeno izobraževanje.

Za alternativno glasbeno ponudbo in dogajanje v občini Železniki skrbita Kulturni center Bajta in Kulturno društvo Rov Železniki. Kulturno društvo Rov Železniki je organizator tradicionalnega festivala Krawal, serije koncertov Vidra NI riba in Praznika glasbe.

Foto: Vidra NI riba #3/2022: Ingver in gverilke + 3=pjančki, 2022; foto: Gregor Galjot

Otroški in mladinski pevski zbori sicer ne sodijo med ljubiteljsko kulturno dejavnost, ker pa je vzgoja mladih pevcev ključna za njihovo kasnejše sodelovanje pri različnih kulturnih društvih, jih omenjamo na tem mestu. Otroški in mladinski zbori delujejo na Osnovni šoli Železniki in na podružničnih šolah v Davči, Dražgošah, Selcih in Sorici.

Na glasbenem področju je potrebno izpostaviti še posameznike in skupine, ki se v občini Železniki ukvarjajo z glasbo, ampak niso vključeni v nobeno od omenjenih društev.

- **Folklorna dejavnost**

Z organizirano folklorno dejavnostjo se ohranjajo lokalni običaji in navade (kulturna dediščina), s tem se krepi identifikacija posameznikov s kulturnim okoljem. V okviru TD Selca in POŠ Selca delujeta otroška in mladinska folklorna skupina. Prav tako folklorna skupina deluje znotraj Prosvetnega društva Ivan Grohar Sorica v Sorici. V Železnikih na OŠ Železniki delujeta šolski folklorni skupini.

Foto: Nastop folklorne skupine TD Selca na občinski slavnostni akademiji, junij 2017; foto: arhiv TD Selca

- **Plesna dejavnost**

V občini Železniki deluje mažoretna skupina (Mažoretno društvo Železniki), ki je nastala na pobudo Pihalnega orkestra Alples, da bi obogatila glasbene nastope pihalnega orkestra. V okviru društva delujeta starejša in mlajša skupina.

V Sorici deluje plesna skupina Kresničke (Prosvetno društvo Ivan Grohar Sorica).

- **Gledališka in lutkovna dejavnost**

Na področju dramske dejavnosti delujejo KUD France Koblar Železniki, KTD Dražgoše, Kulturno društvo dr. Janez Evangelist Krek Selca in KD Scena Železniki.

KUD France Koblar Železniki je društvo, ki je delovalo kot Delavsko prosvetno društvo Svoboda, izhaja pa še iz Sokolskega društva z začetka 20. stoletja. Pod imenom Kulturno umetniško društvo France Koblar Železniki društvo deluje od leta 1998. Poleg gledališke dejavnosti je društvo dejavno pri organizaciji proslav v občini Železniki, kot sekcija pa v društvu delujejo Francetovi orgličarji.

V KTD Dražgoše pripravljajo predstave na prostem (Gledališče za plotom), ki so zelo dobro sprejete med gledalci.

Z uprizoritvami iger se ukvarjajo v Kulturnem društvu dr. Janez Evangelist Krek Selca, poleg tega tudi z organizacijo občinskih proslav ob državnih praznikih, pripravljajo pa tudi miklavževanje, prireditve ob materinskem dnevu,...

KD Scena Železniki je dejavno na področju dramske dejavnosti in organizacije občinskih proslav ob državnih praznikih.

Foto: Sodelovanje Muzeja Železniki in KUD France Koblar: predstava Hoja na plavž v uprizoritvi KUD France Koblar Železniki, junij 2019; foto: Simon Benedičič

Pomembno je sodelovanje društev iz občine Železniki pri pripravi in izvedbi Škofjeloškega pasijona. Leta 2012 je bil vpisan na seznam nesnovne kulturne dediščine (<http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register/skofjeloski-pasijon>, 16. 3. 2022), 2016 pa še na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

<https://ich.unesco.org/en/RL/skofja-loka-passion-play-01203>, 16. 3. 2022

- **Varstvo kulturne dediščine**

Na območju občine Železniki deluje Muzejsko društvo Železniki (MD Železniki). Ustanovljeno je bilo leta 1979, prej pa je 10 let delovalo kot pododbor Muzejskega društva Škofja Loka. MD Železniki pomembno sodeluje z Muzejem Železniki, izdaja zbornik Selške doline Železne niti, prireja likovne in druge dogodke v galeriji Muzeja Železniki, v zadnjem času pa se ukvarja s populariziranjem halštatskega železarstva.

- **Književna dejavnost**

MD Železniki od leta 2004 neprekinjeno enkrat na leto izda zbornik z domoznansko tematiko. Leta 2021 je bila izdana 18. številka. V zborniku so večinoma poljudnoznanstveni prispevki s področja zgodovine, naravoslovja, družboslovja, gospodarstva, športa, osnovnega šolstva in leposlovja. Njihovi avtorji so tako ljubiteljski raziskovalci kot strokovnjaki z različnih področij. Za objavljene prispevke avtorji ne dobijo honorarja. Utečena je digitalizacija zbornika v okviru projekta Mestne knjižnice Kranj za spletni portal Digitalne knjižnice Slovenije (dLib.si), kjer je na voljo digitalizirano gradivo, vključno s 14. številko.

Prvih šest števil je bilo izdanih s finančnimi sredstvi MD Železniki in s sponzorskimi sredstvi, za naslednje številke pa so bila poleg finančnih sredstev društva namenjena tudi sredstva Občine Železniki, pridobljena na javnem razpisu za sofinanciranje ljubiteljske kulturne dejavnosti.

Foto: Predstavitve zbornika Železne niti v Kulturnem domu Železniki, november 2019; foto: Simon Benedičič

- **Likovna dejavnost**

V občini Železniki v okviru MD Železniki deluje sekcija za galerijsko dejavnost, ki pripravlja razstave v Galeriji Muzeja Železniki. Otvoritve razstav spremlja kulturni program, kjer kot

nastopajoči sodelujejo člani drugih kulturnih društev v občini Železniki, učenci Glasbene šole Škofja Loka, dijaki škofjeloške gimnazije in drugi.

Prizorišče za razvoj likovne dejavnosti je Groharjeva hiša v Sorici.

Kot galerijski prostor v občini Železniki nastopata tudi hodnik v prostorih Občine Železniki in čitalnica v Krajevni knjižnici Železniki.

2.4 Kulturna dediščina

Kulturna dediščina je del nas, del okolja in družbe, v kateri živimo. Obdaja nas skozi domove, stavbe naših vasi in našega mesta, bogata bera dediščine nas vabi v knjižnico, muzej in galerijo, vse do potencialnega arheološkega najdišča Štalca. Dediščina pa niso le najdbe, dolgočasni zidovi in zaprašena umetnost, temveč njen vonj veje iz tradicionalnih veščin, obrti in druge nesnovne dediščine, iz zgodb in pesmi naših dedkov in babic, iz tradicionalnih jedi in običajev, ki jih občudujemo. Kulturna dediščina nas povezuje v svoji raznolikosti. Je eden najmočnejših gradnikov naše identitete. Varovanje široke palete kulturne dediščine in vzpodbujanje njene rabe in interpretacije je ena najbolj trajnostno naravnanih usmeritev danes. In prav trajnost in naš odnos do nje danes in v prihodnje je danes ključni faktor vseh strategij.

Selška dolina ima bogato nesnovno in snovno, nepremično in premično kulturno dediščino. Zgodovina teh krajev se je začela pisati, ko so brižinski škofje dobili v dar ozemlje Selške doline, ki je naslednjih 830 let predstavljalo del sklenjenega Loškega gospostva. Naključne arheološke najdbe pričajo o naselitvi nekaterih krajev v dolini Selške Sore že davno pred prihodom brižinskih škofov, vendar so šele brižinski škofje izvedli načrtno kolonizacijo teh krajev. Slovensko in nemško govoreči kolonisti ter furlanski železarji so na prostoru Selške doline pustili neizbrisen pečat, ki daje kulturi teh krajev poseben karakter in bogastvo.

Foto: Kostnica s spomenikom v Dražgošah, 2011; foto: Aleksander Čufar

2.4.1 Nesnovna kulturna dediščina

- **Klekljanje**

Po propadu železarstva v začetku 20. stoletja se je med prebivalci Železnikov razširilo klekljanje, izdelovanje čipk s kleklji. Socialna stiska je v klekljanje prisilila vse, ki so ostali v obubožanem kraju. Leta 1907 ustanovljena čipkarska šola je prinesla večjo kvaliteto v izdelovanje čipk. Več desetletij je prodaja čipk mnogim družinam predstavljala edini vir dohodka. Železniki so še vedno prepoznavno klekljarsko središče, klekljane čipke pa tipično poslovno ali praznično darilo in turistični spominek. Vsako leto v poletnem času (konec junija) v Železnikih potekajo Čipkarski dnevi, kjer so na več razstavnih prizoriščih na ogled klekljane mojstrovine.

Leta 2015 je bilo Klekljanje slovenske čipke vpisano v Register nesnovne kulturne dediščine, leta 2016 pa razglašeno za živo mojstrovino državnega pomena:

<http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register/klekljanje-slovenske-cipke>

Klekljanje čipk v Sloveniji je od leta 2018 vpisano na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine:

<https://ich.unesco.org/en/RL/bobbin-lacemaking-in-slovenia-01378>

Vpis na Unescov seznam je veliko priznanje rokodelski spretnosti, obenem pa z vpisom pridejo tudi obveznosti in odgovornost lokalne skupnosti, da ohranja zdravo in ustvarjalno okolje, kjer se ta nesnovna dediščina prenaša in razvija.

Foto: tabla Rodovom klekljaric, postavljena na dvorišču Muzeja Železniki, 2022; foto: Katja Mohorič Bonča

- **Čipkarska šola Železniki**

Čipkarska šola Železniki praviloma sodi med izobraževalne ustanove, vendar je zaradi njene specifičnosti delovanja in zaradi ohranjanja pomembne kulturne dediščine v občini Železniki omenjena v poglavju o kulturni dediščini. Čipkarska šola Železniki deluje v okviru Osnovne šole Železniki (Otoki 13, Železniki). Ustanovljena je bila leta 1907 kot Cesarsko-kraljeva čipkarska šola. Med vojnama je bilo delovanje šole začasno prekinjeno, v šolskem letu 1960/61 pa je prenehala z delovanjem. Med letoma 1976 in 1994 je bil na OŠ Železniki organiziran klekljarski krožek. V šolskem letu 1994/95 je bila čipkarska šola v Železnikih ponovno ustanovljena.

Čipkarska šola Železniki je izrednega pomena pri ohranjanju kulturne dediščine kraja. Skrbi za posredovanje znanja izdelave čipke. Učenci se naučijo prepoznavati značilne motive in tehnike v slovenski čipki, seznanijo se z zgodovino klekljanja in z izrazoslovjem v zvezi s klekljanjem.

Čipkarska šola Železniki je vpisana kot nosilka nesnovne kulturne dediščine – klekljanja slovenske čipke.

- **Dražgoški kruhek**

Posebno mesto v tradiciji obrti v Selški dolini predstavlja peka medenega peciva, dražgoškega kruhka. Za dražgoški kruhek je značilno, da je oblikovan in krašen ročno. Ime je dobili po vasi Dražgoše. Najstarejši obliki sta okrašeno srce in krajček – medeni kruhek v obliki polmeseca. Poleg tega se izdelujejo v najrazličnejših oblikah, kot so majolka, zvezda, fajfa, rožica, Miklavž. Izdelani so iz medenega testa, ročno oblikovani s cvetličnimi motivi, kot so planika, nagelj, pšenični klas, grozdje, travniške rože. Vsak izdelek je unikat. Izdelovanje dražgoških kruhkov sega več kot 200 let nazaj. Osnovni sestavini sta med in moka. Izdelovanje dražgoškega kruhka se je prenašalo iz roda v rod in tudi danes je tako. V zadnjem času se znanje izdelovanja kruhkov širi tudi preko delavnic, ki jih vodijo mojstrice izdelovanja dražgoških kruhkov, nosilke nesnovne kulturne dediščine. Dražgoški kruhki so primerni za darila, so obstojni in se ne lomijo. Poleg klekljane čipke je dražgoški kruhek danes tipičen turistični spominek, praznično ali poslovno darilo. Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov je od 2018 vpisano v Register nesnovne kulturne dediščine:

<http://www.nesovnadediscina.si/sl/register/izdelovanje-malih-kruhkov-lesenih-modelov>, 16. 3. 2022

Enota mali kruhek je prav tako v registru alpske nesnovne kulturne dediščine:

https://www.intangiblesearch.eu/show_ich_detail.php?db_name=intangible_search&lingua=inglese&idk=ICH-AFMIH-0000001531, 16. 3. 2022

Foto: Mali kruhek, tudi dražgoški kruhek, 2018; foto: Igor Mohorič Bonča

- **Trenje lanu, izdelava platna**

V Davči so tja do konca 60-ih let prejšnjega stoletja na vsaki večji kmetiji sejali lan, ga trli, predli na kolovratu in tkali platno. Vendar pa je s prodorom umetnih vlaken na tržišče ta dejavnost na podeželju pričela izumirati. Z namenom ohranjanja opravil in običajev, povezanih s predelavo lanu, je turistično društvo v Davči pričelo s prireditvijo Dan teric. Glavni namen kulturno-etnološke prireditve Dan teric je ohranjanje tradicije pridelave lanu. Na starih orodjih prikazujejo proces predelave lanu od bilke do platna, obiskovalce pa seznanijo tudi z zanimivimi navadami in običaji.

- **Železarstvo in z železarstvom povezane obrti**

Kraji v občini Železniki se ponašajo z bogato tradicijo. V starem delu Železnikov se na vsakem koraku srečamo z železarsko preteklostjo, ki je več kot 500 let krojila življenja v tem delu Selške doline. Poleg mogočnih fužinarskih hiš je najvidnejši ostanek železarstva ohranjen plavž. V času železarskega razcveta v Železnikih so v okoliških vaseh delovali številni obrtniki – rudarji, oglarji, tovarniki, sodarji in žagarji, ki so dopolnjevali uspešno železarsko zgodbo. Sodarstvo se je tudi po propadu železarstva v Železnikih uspešno razvijalo in Selška dolina je v začetku 20. stoletja postala pomemben center sodarstva v slovenskem prostoru. Iz temeljev teh dejavnosti, železarske in lesne, je nastala moderna industrija.

Foto: Maketa vigenjca v zbirki Muzeja Železniki, 2019; foto: Aleksander Čufar

2.4.2 Snovna kulturna dediščina

2.4.2.1. Nepremična kulturna dediščina

Z Odlokom o razglasitvi starega jedra Železnikov za urbanistični in kulturni spomenik (Ur.l.RS, št. 20/90, 25/90, 75/11 in 38/12) so kot deli kulturne dediščine, ki imajo posebno zgodovinsko, pričevalno, stavbno razvojno, prostorsko, likovno in pejzažno kvaliteto, razglašeni umetnostni, arhitekturni, etnološki in zgodovinski spomeniki.

Nosilca dejavnosti na področju varovanja nepremične kulturne dediščine sta Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (ZVKDS), OE Ljubljana in Občina Železniki.

ZVKDS izvaja javno službo na področju varstva in ohranjanja nepremične kulturne dediščine. Občina Železniki s proračunom zagotavlja sredstva za sofinanciranje obnove nepremičnin individualnim lastnikom, ki prenavljajo stavbno dediščino v občini Železniki. Občinska proračunska sredstva so namenjena tudi za sofinanciranje obnove sakralne stavbne dediščine. V ta namen kot posvetovalno telo župana v občini Železniki deluje Komisija za varovanje naravne in kulturne dediščine.

- **Kulturna krajina**

Selška dolina ima tipično oblikovano krajino, ki jo je človek skozi stoletja preoblikoval po svojih potrebah in je odsev družbeno-kulturne dejavnosti nekoč in danes. Pomembni elementi te kulturne krajine so fužinarsko-trško naselje in vaška naselja s svojimi urbanizmi, fužinarski stanovanjski objekti, kmečka poslopja, kmetijske obdelovalne površine, sadovnjaki, kozolci in druga gospodarska poslopja, cerkve, vaška znamenja, kapelice, posamična drevesa (ob sakralnih objektih, na osrednjih prostorih v naselju, hišna drevesa). Ključna kvaliteta so razmerja med vsemi naštetimi gradniki in njihova ohranjenost, prepoznavnost in vpetost v današnji ritem življenja. Ta kulturna krajina je nosilka prostorske identitete kulture bivanja v Selški dolini.

Foto: Tinetov kozolec v Dražgošah, 2010; foto: Igor Mohorič Bonča

- **Staro jedro Železnikov – urbanistični in kulturni spomenik – EŠD 895**

Naselje, formirano v 14. stoletju z naselitvijo fužinarjev iz Furlanije v dolini Selške Sore, zaradi česar se je kraja prijelo ime Lahovše. Trške pravice je dobilo leta 1575 in z železarstvom doseglo vzpon v 17. stoletju, ko se je izoblikoval tudi njegov tloris, sestavljen iz Racovnika, Trnja in Na plavžu. Železarska obrt je zamrla v začetku 20. stoletja, o njej pa še priča urbanistična zasnova, železarske hiše in eden od dveh plavžev, ki je zdaj obnovljen in ohranjen kot tehniški spomenik.

Odlok o razglasitvi starega jedra Železnikov za urbanistični in kulturni spomenik, Ur.l.RS* (16. 3. 1990 – 20. 6. 1991), št. 20/90-1078, 25/90 (popravek), 75/2011-3221, 38/2012-1665, dopolnjen 25. 5. 2012, Ur.l.RS*, št. 38.

- **Posamični spomeniki in enote dediščine**

Občina Železniki ima precejšnje število objektov, ki so z odlokom razglašeni za spomenik lokalnega pomena (večina v starem jedru Železnikov), sakralne objekte, ki so v večini tudi razglašeni za spomenike lokalnega pomena, ter dva spomenika državnega pomena (Plečnikov spomenik v Dolenji vasi in Kostnica s spomenikom v Dražgošah). Še precej več je

posamičnih enot dediščine, vpisanih v Register kulturne dediščine, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo in se varujejo skozi prostorske dokumente Občine Železniki.

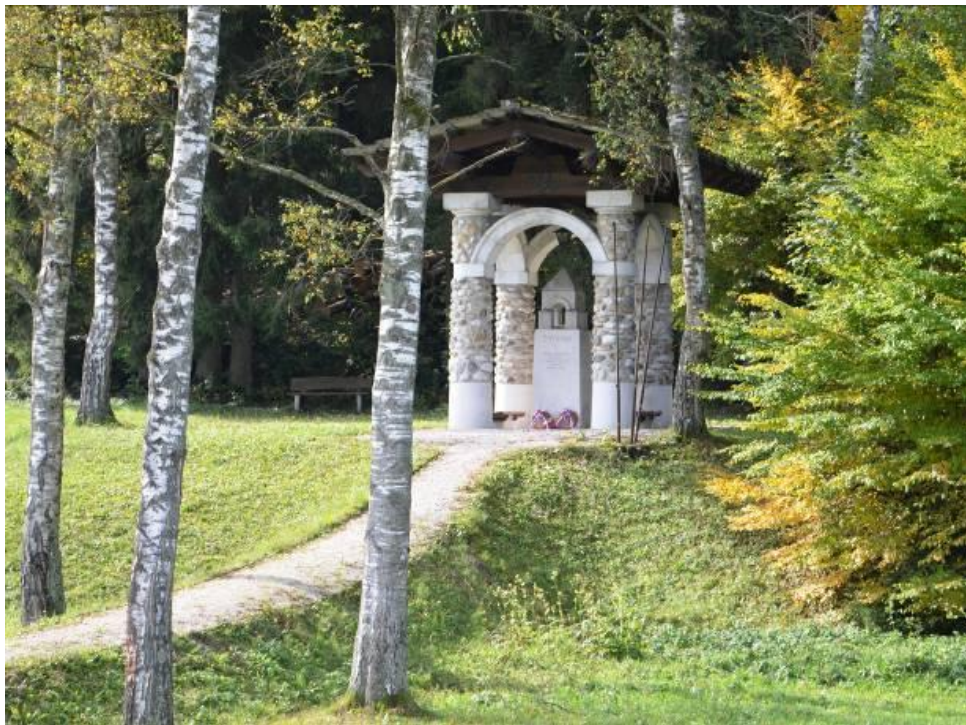

Foto: Plečnikov spomenik v Dolenji vasi, 2013; foto: arhiv JZR

2.4.2.2 Premična kulturna dediščina

Kulturno dediščino najbolje varujejo ljudje sami, vendar jo morajo prepoznati in se zavedati njenega izjemnega pomena za kulturno identiteto. Zato so za to dediščino ključnega pomena muzejske zbirke, ki sistematično zbirajo, varujejo, predstavljajo in popularizirajo gradivo. Muzejske zbirke v občini Železniki so v Železnikih, Sorici, Davči, Dražgošah in Selcih.

- **Muzej Železniki**, Na plavžu 58, Železniki

Občina Železniki je ustanoviteljica Javnega zavoda Ratitovec, ki na področju kulture izvaja javno službo varstva, ohranjanja in predstavljanja premične kulturne dediščine. Upravlja z Muzejem Železniki v Plavčevi hiši, kjer so razstavljene zbirke Muzejskega društva Železniki: železarstvo (rudarstvo, fužinarstvo, žebjarstvo), lesarstvo (sodarstvo, oglarjenje, žagarstvo), skriljna kritina, gasilska zbirka, čipkarstvo, dražgoški kruhek, društvena dejavnost (Planinsko

društvo za Selško dolino Železniki, Sokolsko društvo), spominska zbirka dr. Francetu Koblarju, dr. Valeriji Strnad, Niku Žumru, zbirka NOB. V okviru Muzeja Železniki deluje tudi Galerija, ki je namenjena priložnostnim muzejskim in likovnim razstavam.

Muzej Železniki je edina muzejska zbirka v občini Železniki, ki je stalno odprta in za katero sistematično in po pravilih muzejske stroke skrbita strokovno usposobljena muzejska delavca. Vse ostale našete zbirke (razen zbirke v Dražgošah, za katero skrbi Loški muzej Škofja Loka) so društvene narave, varstvo predmetov v teh zbirkah je zaupano članom različnih društev.

- **Groharjeva hiša v Sorici**, Spodnja Sorica 18, Sorica

Rojstna hiša impresionista Ivana Groharja je preurejena v prostor, v katerem je urejena Groharjeva spominska zbirka (slikarjevi predmeti in slike njegovega zgodnjega obdobja), galerija, etnografska zbirka (predstavljeni so obrtniki: kolarji, drvarji, krojači, šivilje, krovci skrilastih streh), likovna in glasbena delavnica.

- **Etnografski muzej Davča**, Davča 22, Železniki

Turistično društvo Davča je uredilo muzejsko zbirko o platnarstvu. Zbirka predstavlja predelavo lanu in izdelavo lanenega platna. V prostorih muzeja organizirajo delavnice s področja platnarstva.

- **Dom Cankarjevega bataljona v Dražgošah**, Dražgoše 75, Železniki

Loški muzej Škofja Loka je v domu Cankarjevega bataljona uredil zbirko z naslovom Dražgoše med drugo svetovno vojno. Zbirka vsebuje gradivo iz vojnega obdobja in predmete stare kmečke opreme.

- **Gasilska zbirka v Selcih**, Selca 22, Selca

Gasilska zbirka je v lasti Gasilskega društva Selca in je nastanjena v Gasilskem domu v Selcih, kjer hranijo predmete gasilske dejavnosti in foto arhiv društva.

2.5 Prireditve in izvajalci

2.5.1 Prireditve

V občini Železniki so prireditve, ki so namenjene predvsem lokalni skupnosti, in take, ki presegajo lokalne okvire.

- **Osrednje občinske proslave**

Ob slovenskem kulturnem prazniku, ob prazniku dela, ob dnevu državnosti. Občina Železniki od leta 2011 sofinancira organizacijo osrednjih občinskih proslav ob navedenih državnih praznikih. Za organizacijo proslav so odgovorna kulturna društva, ki imajo sedež v občini Železniki. S tako osrednjo občinsko proslavo se občani lažje identificirajo, osrednja občinska proslava poveže občane pri praznovanju kulturnih prelomnic naroda. Kulturna nacionalna identiteta je tista, ki je bila v preteklosti ključnega pomena in ki je ključna tudi dandanes, ko se soočamo z združeno Evropo, kjer se narodi brez lastne iniciative hitro izgubijo med množico.

- **Slavnostna seja ob občinskem prazniku**

Občinski svet Občine Železniki je na seji dne 9. 4. 1997 sprejel Odlok o občinskem prazniku občine Železniki. Praznik občine Železniki je 30. junija. Na ta dan leta 973 se v posebni darilni listini, ki se je ohranila do danes, prvič omenjajo kraji v Selški dolini z območja sedanje občine Železniki. Občina Železniki obeležuje svoj občinski praznik s slavnostno sejo, na kateri se za posebne zasluge podeljujejo priznanja in nagrade občine Železniki.

Naslednje prireditve so našete, kakor si sledijo v koledarskem letu:

- **Pred plavžem mi pesem povej, 8. februar, slovenski kulturni praznik**

Tradicionalno prireditev Pred plavžem mi pesem povej pripravlja Muzejsko društvo Železniki. Obiskovalci prireditve berejo, deklamirajo in poslušajo pesmi.

- **Luč v vodo, 11. marec**

Etnološko prireditev Luč v vodo organizira Turistično društvo Železniki. Prireditev poteka v Plnadi v Železnikih; ko udeleženci po bajerju spustijo »gregorčke«, vržejo luč v vodo. Gre za poustvarjanje pomladne šege: ko se je dan že toliko podaljšal, da obrtniki in rokodelci pri delu niso več potrebovali umetne luči, zato so jo simbolno vrgli v vodo.

- **Športnik leta občine Železniki, marec ali april**

Prireditev Športnik leta pripravlja strokovni svet za šport pri Javnem zavodu Ratitovec. Vsako leto podelijo priznanja športniku, športnemu delavcu in športnemu društvu. Prireditev spremlja kulturni program.

- **Prvomajska budnica, 1. maj**

Prvo budnico je Pihalni orkester Alples Železniki igral 1. maja 1981. Od takrat vsako leto v prvo majsko jutro prebudijo prebivalce Selške doline.

- **24 ur klekljanja, maj**

Prireditev v organizaciji TD Železniki poteka v Kulturnem domu Železniki v pozno-spomladanskem času. Ob punklju se izmenjujejo klekljarice in klekljajo 24 ur. Na dogodku sodelujejo razna društva in posamezniki iz Selške doline.

- **Praznik glasbe**

21. junija, na prvi poletni dan, praznuje glasba po celem svetu. V ospredje je postavljeno izvajanje žive glasbe, pri čemer želi Praznik glasbe ozaveščati o pomenu zvočne ekologije, sožitju glasbenikov s prebivalci mesta ter pozitivnih učinkih, ki jih prinaša živa glasba. V Železnikih poteka praznovanju enega najlepših praznikov v organizaciji Kulturnega društva ROV Železniki od leta 2020. Prisluhniti je možno učencem glasbenih šol, njihovim mentorjem, lokalnim glasbenim skupinam ter posameznim glasbenikom in ustvarjalcem, katerim se občasno pridruži še kak gost od drugod. Slišati je možno različne glasbene žanre, od klasične glasbe preko popa, kantavtorstva do rocka in lahko celo še malček jazza.

- **Čipkarski dnevi v Železnikih, junij**

Od leta 1962 Turistično društvo Železniki organizira Čipkarske dneve, ki potekajo konec junija. V enem tednu se zvrstijo številni kulturni, športni in zabavni dogodki. Osrednji dogodek so čipkarske razstave, kjer čipke predstavijo klekljarice iz občine Železniki, učenke Čipkarske šole Železniki in gostujoče klekljarice iz Slovenije ali tujine. Na osrednjem čipkarskem prazniku v Železnikih sodelujejo številna društva.

Foto: Tekmovanje v klekljanju na Čipkarskih dnevih v Železnikih, 2016; foto: Tomaž Weiffenbach

- **Krawal, julij ali avgust**

Krawal festival težke in hrupne glasbe je eden najstarejših festivalov te vrste v Sloveniji. Od prve izvedbe leta 1994 v kinu Obzorje Železniki do zadnjih nekaj let na jasi na Jesenovcu

festival vsakoletno prirejajo prostovoljci Kulturnega društva ROV s prijatelji in podporniki. V lokalnem okolju Občine Železniki in tudi širše je to edini festival alternativne glasbe. Poudarek je na trših žanrih od vseh vrst metala preko hardrocka pa do punka in hardcora. Po drugi osi pa od etno preko rapa do drum'n'bass in elektronike. Gostil je skupine iz Slovenije, Evrope, Azije in ne nazadnje tudi Avstralce. Vedno je prednostno uvrščal v program nove lokalne glasbene skupine, katerih zvrst glasbe se je vsaj približno skladala z rdečo nitjo festivala. Te so s tem dobile možnost prvega nastopa pred publiko ter promocije za svojo nadaljnjo pot.

Foto: 25. Krawal: Demerit (Kitajska), 2018; foto: Robert Prezelj

- **Dan teric v Davči, avgust**

Turistično društvo Davča je organizator kulturno-etnološke prireditve Dan teric. Pripravijo kulturni program in prikažejo postopke, ki so potrebni, da iz lanenih bilk nastane platno.

Foto: Dan teric v Davči; foto: arhiv TD Davča

- **Taljenje železove rude, avgust**

Taljenje železove rude na način, kot naj bi v obdobju halštata potekalo na Štalci, postaja tradicionalen dogodek Muzejskega društva Železniki. Celodnevno taljenje spremlja spremljevalni program.

Foto: Taljenje železove rude, poleg pošte v Železnikih, 2020; foto: arhiv MD Železniki

- **Praznik zelja, september**

Tradicionalno prireditev, posvečeno zaloškemu zelju, pripravlja Kulturno in turistično društvo Zali Log.

- **Pozdrav jeseni v Sorici, september**

Organizator turistične prireditve v Sorici je Turistično društvo Sorica. Od petka do ponedeljka se zvrstijo etnološki, športni n družabni dogodki.

- **Hoja za zvoncem, 24. december**

Gre za božični običaj, po folklornem izročilu sega v 17. stoletje. Leta 1622 je bila po prizadevanjih Jurija Plavca ustanovljena Župnija Železniki. Na prvo polnočnico po ustanovitvi samostojne župnije je Jurij Plavc zaspal, ker se zvonovi iz zvonika župnijske cerkve niso slišali do njegove hiše. Da se to ne bi več dogajalo, je kupil zvon in naročil domačim fantom, da naj dve uri pred polnočno mašo zvonijo in budijo domačine k polnočnici. Običaj se je ohranil do današnjih dni. Pri izvedbi sodelujejo krajani Železnikov, TD Železniki ...

- **Božično-novoletni koncert, 26. december**

Kmalu po ustanovitvi Pihalnega orkestra Alples Železniki so pripravili prvi samostojni letni koncert. Ta koncert je z leti postal tradicionalen in poteka 26. decembra v Železnikih.

- **Vidra NI Riba, celo leto**

Vidra NI riba je koncertna serija kvalitetne avtorske glasbe neodvisno od zvrsti. Koncertna serija je plod dogovora in sodelovanja Kulturnega društva ROV Železniki in Javnega zavoda Ratitovec ter poteka od leta 2020. Obsega med 5 in 7 koncertov letno v prostorih ali na terasi bazena Železniki.

- **Slovesnosti ob zgodovinskih dogodkih iz časa druge svetovne vojne**

Slovesnosti pripravljajo različni odbori Združenja borcev za vrednote NOB, v kulturnem programu pogosto sodelujejo člani KUD France Koblar Železniki:

- Po stezah partizanske Jelovice, januar
- Pomni, dolina, julij
- slovesnost na Puču, avgust
- komemoracija ob 1. novembru

- **krajevne prireditve ob spominskih dnevih** (krajevni prazniki, pustovanja,...)
- **dobrodelne prireditve** (Misijonska tombola, Sončki dobrote)

V popisu prireditev niso zajete prireditve, ki so organizirane ob obeleževanju obletnic (društvene obletnice, obletnice ustanov, rojstev in smrti vidnejših rojakov,...), so pa za kulturno dogajanje v občini Železniki velikega pomena. Prav tako h kulturni ponudbi veliko prispevajo prireditve v okviru lokalnih skupnosti (prireditve ob državnih praznikih, ob dnevu žena, ob materinskem dnevu,...).

Foto: Razstava v galeriji Muzeja Železniki, Berko, 2020; foto: Simon Benedičič

2.5.2 Organizatorji in izvajalci

- Občina Železniki in krajevne skupnosti,
- Javni zavod Ratitovec,
- društva, ki delujejo na področju kulture,
- Muzejsko društvo Železniki,
- Združenje borcev za vrednote NOB,

- Krajevna knjižnica Železniki (Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka),
- Osnovna šola Železniki in podružnične šole,
- Vrtec pri Osnovni šoli Železniki,
- Vrtec Selca,
- Antonov vrtec,
- Glasbena šola Škofja Loka,
- druga društva (športna, turistična, gasilska, rogisti v Lovski družini Selca).

V občini Železniki obstajajo tesne povezave kulturne dejavnosti z izobraževanjem, s turizmom, s športom in z mladinsko dejavnostjo. Na veliko prireditvah sodelujejo tudi gasilska društva, ki delujejo v občini Železniki. Vsi s svojim delovanjem prispevajo k razvoju kulturnih dejavnosti in kulturni ponudbi v občini Železniki.

2.6 Oglaševanje dogodkov preko medijev:

- splet (spletne strani društev, družbena omrežja (Facebook, Instagram), občinska spletna stran, stran JZR, stran Turizem Škofja Loka),
- tiskani koledar prireditev (Kam?, Turizem Škofja Loka),
- letaki, zloženke, vabila, plakati (v tiskani in elektronski obliki),
- tiskani mediji: občinsko glasilo Ratitovška obzorja, Gorenjski glas, Loški glas, Loški utrip, Delo, Dnevnik,
- radijski medij (Radio Sora in drugi),
- oglaševalski prostor nasproti trgovine in ostali »jumbo« plakati,
- oglasne deske KS.

3. INFRASTRUKTURA NA PODROČJU KULTURE

3.1 Javna infrastruktura na področju kulture

Občinski svet Občine Železniki je dne 22. 1. 1997 sprejel sklep št. 293 o razglasitvi javne infrastrukture na področju kulture. S tem je občina zavarovala rabo oziroma namembnost prostorov za opravljanje kulturnih dejavnosti. Sklep določa, da javna infrastruktura na

področju kulture postanejo nepremičnine na območju občine Železniki, ki so bile na dan 17. decembra 1997 javna lastnina v upravljanju občine ali krajevnih skupnosti in so pretežno namenjene opravljanju kulturne dejavnosti. Kot javna infrastruktura na področju kulture se ob istih pogojih razglša tudi oprema v nepremičninah, ki je namenjena opravljanju kulturnih dejavnosti. Nepremičnine so kot javna infrastruktura na področju kulture zaznamovane v zemljiški knjigi.

Nepremičnine, razglašene kot javna infrastruktura na področju kulture:

Objekt	naslov
Kulturni dom Železniki	Trnje 39, Železniki
Muzej Železniki	Na plavžu 58, Železniki
Kulturni dom Selca – Krekov dom	Selca 88, Selca
Kulturni dom Zali Log	Zali Log, Železniki
Osnovna šola Podlonk	Podlonk 11, Železniki
Osnovna šola Martinj Vrh	Martinj Vrh 20, Železniki
Groharjeva hiša Sorica	Spodnja Sorica 18, Sorica
Kulturni dom Sorica	Spodnja Sorica 6, Sorica
Osnovna šola Zabrdo	Zabrdo 1, Sorica

3.2 Ostali objekti kot prostori kulturne dejavnosti

- objekti Osnovne šole Železniki in podružničnih šol (OŠ Železniki, POŠ Selca, POŠ Davča, POŠ Sorica),
- športni objekti (Športna dvorana Železniki, Športni park Dašnica, Športni park Rovn, igrišče na Zalem Logu, igrišče v Selcih, igrišče v Martinj Vrh, igrišče v Sorici, igrišče v Dolenji vasi),

- sakralni objekti (cerkev sv. Antona v Železnikih, cerkev sv. Nikolaja v Sorici, cerkev sv. Petra v Selcih, cerkev Naše ljube Gospe presvetega srca Jezusovega v Davči, cerkev Loretske Matere Božje v Suši),
- Krajevna knjižnica Železniki,
- Mladinski center Železniki,
- stavba Občine Železniki,
- gostinski lokali,
- trgi, vaška središča, naselja, dvorišča,
- ob spomenikih in spominskih obeležjih.

Foto: Informativni stebriček, ki opisuje kulturne spomenike; foto: Gregor Habjan

4. ANALIZA PREDNOSTI, SLABOSTI, PRILOŽNOSTI, NEVARNOSTI

4.1 Prednosti

- bogata kulturna in tehniška dediščina,
- prostovoljstvo,
- veliko število društev,
- razpršenost kulturnih društev po občini oziroma vaseh.

4.2 Slabosti

- pomanjkanje namestitvenih kapacitet v Železnikih,
- slabe prometne povezave,
- parkirišča v zgornjem delu Železnikov,
- parkirišča za avtobuse,
- predragi prireditveni prostori,
- prezahtevni pogoji za organizacijo prireditev v Kulturnem domu Železniki,
- nizko sistemsko financiranje kulturnih dejavnosti in kulturne dediščine
- pomanjkanje skladiščnih prostorov za predmete, za rekvizite,...,
- prireditveni in kulturni objekti so premalo prilagojeni gibalno oviranim.

4.3 Priložnosti

- koristiti možnosti sodelovanja v regiji,
- izkoristiti javne razpise,
- vpis Muzeja Železniki v razvid muzejev,
- spodbujanje društev k aktivnostim,
- prostovoljstvo in ljubiteljska dejavnost,
- podmladek,
- digitalizacija kulturnih vsebin,
- povezovanje kulturnih delavcev.

4.4 Nevarnosti

- premajhna finančna podpora kulturni dejavnosti,
- nepoznavanje ravnanja z gradivom (arhiviranje),
- upad zanimanja za prireditve in društveno delovanje, predvsem med mladimi,
- pomanjkanje profesionalnega kadra za dejavnosti na področju kulture,
- beg v virtualni svet,
- epidemije (koronavirus,...).

Foto: Ristanc in šah na trgu pred plavžem; foto: Gregor Habjan

5. STRATEGIJA RAZVOJA KULTURE OBČINE ŽELEZNIKI

5.1 Cilji občine Železniki na področju kulture

V tem poglavju so izpostavljeni cilji na področju kulture v občini Železniki za obdobje 2023 – 2032. Nekateri so izpostavljeni tudi v Strategiji razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028 (v nadaljevanju je navedeno strateško področje iz tega dokumenta), nekateri v tem dokumentu.

Cilji so razvrščeni v dva sklopa:

- Selška dolina kot pomembno kulturno središče in
- Selška dolina kot prostor bogate kulturne dediščine.

Foto: Detajl, Muzej Železniki; foto: Igor Mohorič Bonča

5.1.1 Selška dolina kot pomembno kulturno središče

Cilj: Oživitev kulturnih domov in drugih prostorov, namenjenih kulturi

(Kulturni dom Železniki, Krekov dom v Selcih, »stara pošta Sorica«, Groharjeva hiša)

Ta cilj vključuje tudi Strategija razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028; strateško področje 2: 2.3.3.2. in 2.4.1.3 ter strateško področje 3: 3.1.1.1.

Cilj	Oživitev kulturnih domov in drugih prostorov, namenjenih kulturi
Namen	- zagotoviti občanom in drugim kvalitetno preživljanje prostega časa, - pridobiti nova občinstva, - v večji meri izkoristiti obstoječo infrastrukturo.
Predlogi ukrepov	- oživitev aktivnosti v kulturnih domovih v Selški dolini, - ustanovitev organa (npr. programskega sveta, vodstva, uprave,...) kulturnih domov in drugih prostorov namenjenih kulturi v Selški dolini, ki bo držal roko nad programom/programi, vsebinami, realizacijo le-teh, se dogovarjal z občino in morebitnimi upravitelji... - spodbujanje večje izrabe s strani občine (dodatne točke na razpisih, priprava načrta subvencioniranje najema, odobritev soglasij občine prirediteljem,...) - prilagoditev cenika za koriščenje kulturnih domov za domača društva (nižji najem), gostujoča društva, komercialne dogodke, neprofitne dogodke (nižji najem), - usposobiti ljudi za upravljanje osvetlitve in ozvočenja v dvorani v Kulturnem domu Železniki, - posodobitev prostorov in muzejske razstave ter nadgradnja programov v Groharjevi hiši, - redno vzdrževanje in investiranje v opremo.

Nosilci	Občina Železniki krajevne skupnosti Javni zavod Ratitovec kulturna društva
Rok izvedbe	časovno obdobje 2023 – 2032

Cilj: **Knjižnica Železniki: posodabljanje prostorov, knjižnega fonda in digitalizacije** (Strategija razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028; strateško področje 2: 2.3.3.3)

Cilj	Knjižnica Železniki: posodabljanje prostorov, knjižnega fonda in digitalizacije
Namen	- zagotoviti uporabnikom dobro knjižnično izkušnjo, - uporabnikom ponuditi v izposajo najnovejše knjižne izdaje, - zagotoviti dostopnost invalidom.
Predlogi ukrepov	- izgradnja dvigala, - zagotavljanje sredstev za dopolnjevanje knjižnega gradiva.
Nosilci	Občina Železniki Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka
Rok izvedbe	časovno obdobje 2023 – 2028

Cilj: **Zagotovitev infrastrukture za izvajanje kulturnih dejavnosti**

Cilj	Zagotovitev infrastrukture za izvajanje kulturnih dejavnosti
Namen	- pridobiti nova občinstva, - omogočiti gostom kvalitetno izkušnjo koncerta.
Predlogi ukrepov	- obnova Krekovega doma v Selcih, - priprava vsebine v prostorih »stare pošte Sorica«,

	- zamenjava orgel v cerkvi sv. Antona Puščavnika, - možnost koriščenja orgel za dogodke izven bogoslužja. - akustična ureditev dvorane Kulturnega doma Železniki (akustična šoljka), - zagotovitev montažnih zaščitnih oblog za stene v Kulturnem domu Železniki, - odobritev soglasij občine prirediteljem, - preveriti možnosti uporabe kinodvorane na Češnjici kot koncertne dvorane tudi v bodoče, - redno vzdrževanje in investiranje v opremo.
Nosilci	Občina Železniki krajevne skupnosti
Rok izvedbe	časovno obdobje 2022 – 2028

Cilj: Obogatitev zunanjih javnih prostorov z vsebinami

Cilj	Obogatitev zunanjih javnih prostorov z vsebinami
Namen	- zagotoviti občanom in drugim kvalitetno preživljanje prostega časa, - pridobiti nova občinstva, - v večji meri izkoristiti obstoječo infrastrukturo.
Predlogi ukrepov	- programsko oživljanje trga Na plavžu (Strategija razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028; strateško področje 3: 3.1.4.1), - programsko oživljanje vaških jeder, - programsko oživljanje ostalih zunanjih javnih prostorov (Strategija razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028; strateško področje 1: 1.3.2.2).
Nosilci	Občina Železniki Javni zavod Ratitovec

	krajevne skupnosti kulturna društva Muzejsko društvo Železniki
Rok izvedbe	časovno obdobje 2023 – 2032

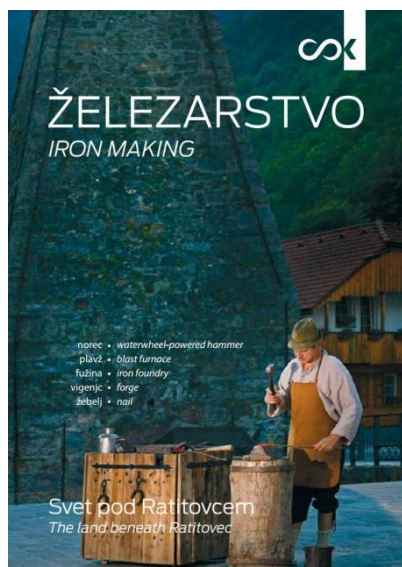

Foto: Naslovnici dveh učnih listov v Muzeju Železniki

Cilj: Prenova javnega razpisa za izvajanje ljubiteljskih kulturnih dejavnosti

Cilj	Prenova javnega razpisa za izvajanje ljubiteljskih kulturnih dejavnosti
Namen	- osvežitev/posodobitev javnega razpisa, - spremeniti način preusmerjanja neporabljenih sredstev, - ovrednotiti pomen in obsežnost prireditve.
Predlogi ukrepov	- odlok prirediti sodobnim smernicam - pregledati poročila preteklih obdobj - neporabljena sredstva tekočega leta se prenesejo s predlogom župana na isto postavko v naslednje razpisno obdobje.
Nosilci	Občina Železniki

	Javni zavod Ratitovec strokovni svet za kulturo pri Javnem zavodu Ratitovec
Rok izvedbe	časovno obdobje 2024

Cilj: Pridobitev dodatnih sredstev za kulturo v občinskem proračunu

Cilj	Pridobitev dodatnih sredstev za kulturo v občinskem proračunu
Namen	- večjim prireditvam omogočiti dodatna sredstva za kvalitetnejšo izvedbo
Predlogi ukrepov	- z letnim programom se dodatna sredstva prerazporedijo samo na prireditve, - Javni zavod Ratitovec znotraj javnega razpisa kandidira za ta sredstva in razpiše nov razpis za ta sredstva, - kriterij za prireditve oblikuje strokovni svet za kulturo pri Javnem zavodu Ratitovec.
Nosilci	Občina Železniki Javni zavod Ratitovec strokovni svet za kulturo pri Javnem zavodu Ratitovec
Rok izvedbe	časovno obdobje 2023 – 2024

Cilj: Priprava meril za ocenjevanje doseganja ciljev strategije kulture

Cilj	Priprava meril za ocenjevanje doseganja ciljev strategije kulture
Namen	- spremljanje napredka različnih kulturnih dejavnosti
Predlogi ukrepov	- merila oblikuje strokovni svet za kulturo pri Javnem zavodu Ratitovec.
Nosilci	Strokovni svet za kulturo pri Javnem zavodu Ratitovec
Rok izvedbe	časovno obdobje 2023 – 2028

5.1.2 Selška dolina kot prostor bogate kulturne dediščine

Cilj: **Urejanje vaških jeder** (Strategija razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028; strateško področje 1: 1.3.2.2)

Cilj	Urejanje javno dostopnih površin v starem mestnem jedru Železnikov in ostalih krajevnih in vaških jedrih
Namen	- urejanje v skladu z doktrino varovanja kulturne dediščine
Predlogi ukrepov	- aktivnosti za pridobivanje sredstev na različnih razpisih, - priprava izvedbenih dokumentacij v skladu s pobudami predstavnikov lokalnih skupnosti. Med drugimi izstopajo: - urejanje in revitalizacija mestnega območja Železnikov: - Racovnik (ureditev vhoda v rudniški rov in ob njegovem vznožju ob tablah se predvidi možnost za alejo znanih Železnikarjev,...), - pred plavžem in stari del Železnikov (enosmerni promet, parkirišče za obiskovalce muzeja in obiskovalce trga oz prireditve,...), - v Selcih na mestu starega gasilskega doma se uredi aleja znanih Selčanov (pitnik, miza in klopi, moderna kolesarnica, polnilnica e-koles, polnilnica telefonov, e-informativna deska, drevo, kovana ograja okrog,...), - besedilne table o dediščini na avtobusnih postajah in drugih javnih prostorih.
Nosilci	Občina Železniki Javni zavod Ratitovec krajevne skupnosti
Rok izvedbe	časovno obdobje 2023 – 2028

Cilj: **Sofinanciranje obnov spomenikov in objektov kulturne dediščine** (Strategija razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028; strateško področje 2: 2.4.1.1)

Cilj	Sofinanciranje obnov spomenikov in objektov kulturne dediščine
Namen	- ohranjanje kulturne dediščine in s tem povezane identitete prostora in kulture bivanja v njem
Predlogi ukrepov	- prenova javnih razpisov za sofinanciranje projektov obnove profane in sakralne kulturne dediščine, zagotovitev višjih sistemsko usmerjenih sredstev
Nosilci	Občina Železniki
Rok izvedbe	časovno obdobje 2022 – 2028

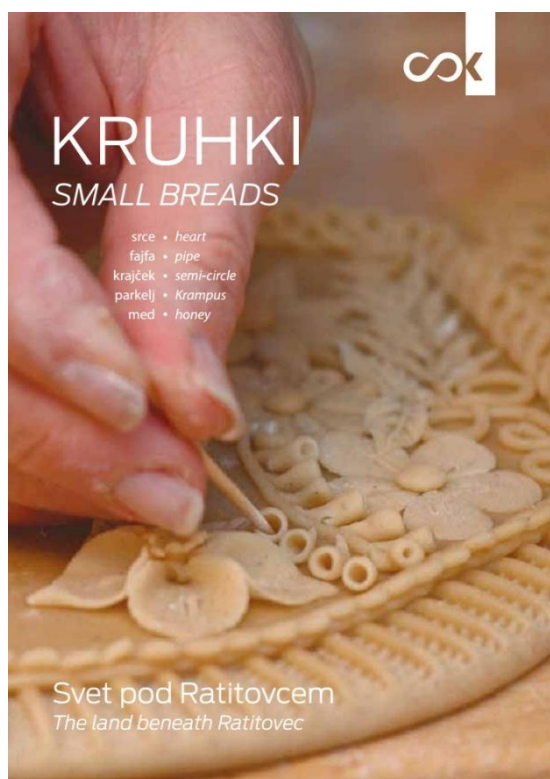

Foto: Naslovnici dveh učnih listov v Muzeju Železniki

Cilj: Izdelava celostne podobe novega okraševanja starega mestnega jedra Železnikov in v povezavi s tem tudi okraševanje preostalih vaških jeder

Cilj	Izdelava celostne podobe novega okraševanja starega mestnega jedra Železnikov in v povezavi s tem tudi okraševanje vaških jeder
Namen	- v skladu s srednjeevropskimi standardi dvigniti kvaliteto okraševanja javnih površin – vsakodnevno in posebej ob različnih prazničnih priložnostih
Predlogi ukrepov	- izdelava in sprejetje idejne zasnove različnih stopenj okraševanja, - javna razgrnitev in uskladitev z željami in predlogi občanov, - izvedba aktivnosti za ozaveščanje smisla tovrstnega pristopa za najširšo javnost, - podpora fizičnim osebam za vključevanje v celostni projekt, - fazna izvedba predloga.
Nosilci	Občina Železniki krajevne skupnosti akterji turistične dejavnosti vzgojno-izobraževalni zavodi občani
Rok izvedbe	časovno obdobje 2022 – 2028

Cilj: **Muzej Železniki: pridobitev dodatnih prostorov in ureditev večje dostopnosti obstoječih prostorov – razstavni in depojski prostori** (Strategija razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028; strateško področje 2: 2.4.1.2)

Cilj	Muzej Železniki: pridobitev dodatnih prostorov in ureditev večje dostopnosti obstoječih prostorov – razstavni in depojski prostori
Namen	- pridobitev dodatnih razstavnih prostorov, - pridobitev prostorov za hrambo predmetov, - pridobitev prostorov za vzdrževanje, nego, popravila predmetov in osnovne konservatorske posege, - dostopnost invalidom.
Predlogi ukrepov	- študija možnosti pridobitve novih prostorov v objektih, ki bodo z izgradnjo obvoznice ostali nenaseljeni, - izgradnja dvigala za invalide, - funkcionalno-tehnična ureditev mansarde za potrebe muzejske dejavnosti, - celostna ureditev dvorišča, - posodobitev ogrevalne tehnike, - sistematično zagotavljanje pogojev za vpis v register in izvedba vpisa v razvid muzejev.
Nosilci	Občina Železniki Javni zavod Ratitovec Muzejsko društvo Železniki
Rok izvedbe	časovno obdobje 2022 – 2032

Cilj: Izvedba aktivnosti za razglasitev plavža za spomenik državnega pomena

Cilj	Izvedba aktivnosti za razglasitev plavža za spomenik državnega pomena
Namen	- ohranjanje dediščine
Predlogi ukrepov	- izpeljava postopkov za pridobitev statusa spomenika državnega pomena
Nosilci	Občina Železniki Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Rok izvedbe	časovno obdobje 2022 – 2032

Cilj: Označevalni stebrički za kulturne spomenike, objekte (digitalizacija)

Cilj	Označevalni stebrički za kulturne spomenike, objekte (digitalizacija)
Namen	- ureditev označevanja kulturnih spomenikov
Predlogi ukrepov	- izdelava študije in projekta različnih stopenj označevanja kulturnih spomenikov, vse v skladu s pravilnikom Ministrstva za kulturo za to področje, - priprava besedil.
Nosilci	Občina Železniki Javni zavod Ratitovec Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Rok izvedbe	časovno obdobje 2022 – 2032

Cilj: Ohranjanje, oživitev in promocija soriškega narečnega jezika, ohranitev govora v Železnikih

Cilj	Ohranjanje, oživitev in promocija soriškega narečnega jezika, ohranitev govora v Železnikih
Namen	- ohranitev in popularizacija govorov
Predlogi ukrepov	- objave člankov, - predstavitev jezika, - sodelovanje z domačimi in tujimi institucijami in posamezniki, - jezikovna srečanja (druženja starejših in mlajših, kjer bi se mlajši učili tega govora), - del Groharjeve hiše nameniti predstavitvi jezika.
Nosilci	Občina Železniki Javni zavod Ratitovec krajevne skupnosti kulturna društva
Rok izvedbe	časovno obdobje 2023 – 2032

Foto: Silhueta kovača na trgu pred plavžem; foto: Gregor Habjan

Cilj: **Zemljiška politika in odkupi objektov v javnem interesu** (Strategija razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028; strateško področje 1: 1.3.2.)

Cilj	Zemljiška politika in odkupi objektov v javnem interesu
Namen	- zagotoviti prostore za društvene dejavnosti, - zagotoviti prostore za dodatno muzejsko dejavnost.
Predlogi ukrepov	- presoja predkupnih pravic in pristop k odkupom zemljišč, objektov dediščine in drugih stavb, ki so v strateškem razvojnem interesu občine in ekonomsko upravičeni
Nosilci	Občina Železniki krajevne skupnosti
Rok izvedbe	časovno obdobje 2023 – 2032

Cilj: **Promocija dediščine Rupnikove linije in Rapalske meje** (Strategija razvoja občine Železniki za obdobje 2022 – 2028; strateško področje 3: 3.2.3.4)

Cilj	Ohranjanje dediščine Rupnikove linije in Rapalske meje
Namen	- ohranitev in vzdrževanje objektov
Predlogi ukrepov	- promocija in informiranje, - digitalizacija.
Nosilci	Občina Železniki Javni zavod Ratitovec komisija za delo na področju Rupnikove linije in Rapalske meje
Rok izvedbe	časovno obdobje 2023 – 2028

6. ČLANI DELOVNE SKUPINE ZA PRIPRAVO STRATEGIJE RAZVOJA KULTURE OBČINE ŽELEZNIKI

Gregor Habjan
Nataša Habjan
Jernej Hudolin
Martina Logar
Ana Lušina
Mateja Markelj
Tomaž Močnik
Katja Mohorič Bonča
Robert Prezelj
Rudi Rejc
Tatjana Šmid
Darja Štibelj
Matej Šubic

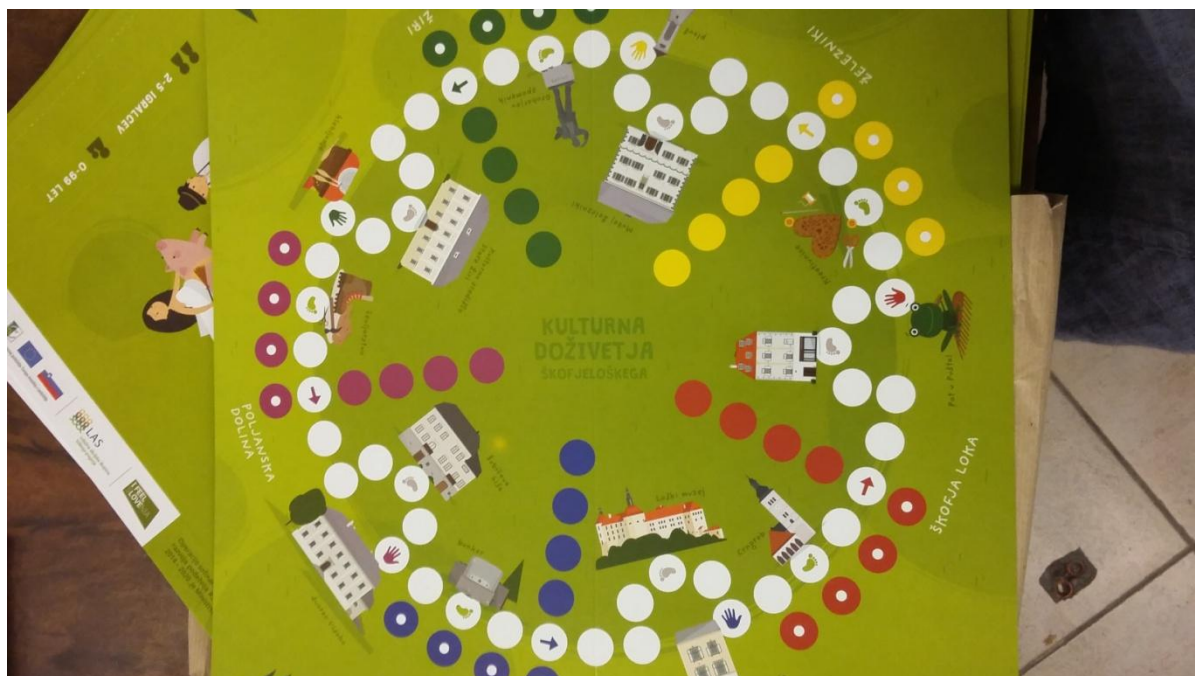

Foto: Družabna igra, ki je nastala v okviru projekta Kulturna doživetja Škofjeloškega.